

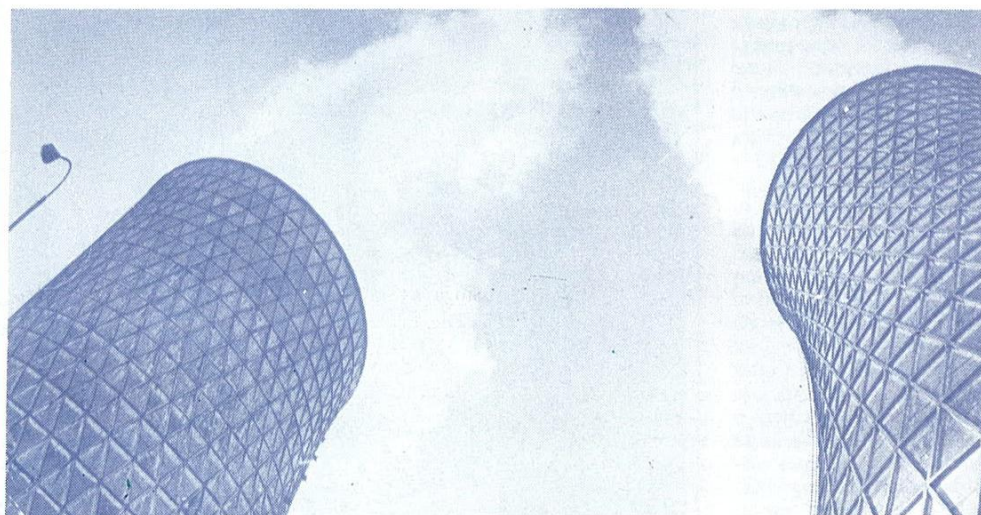
Polja

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja
novi sad — godina XXXIII — cena 500 dinara

oktobar '87 broj 344

tema broja:

ekološki deficiti savremenog sveta

kritika kao dijalog sa živom istorijom

vuk krnjević

Nedavno je Mirko Kovač u žestokom eseju „*Slučaj suprotstavljanja*“ govorio o neposrednim primjerima društvene krize u našoj savremenoj književnosti, „o jednoj strani tzv. slučajeva, onoj koja negativno djeluje na skalu vrednosti. „*Isticao sam — piše Kovač — štetnost kad se baci političko svetlo na lošu umetničku tvorevinu. . . izbegavao sam da prihvatim korisnost knjige, ili bilo kog umetničkog dela, ako ono nije uspeo i estetski vrednovano kako valja, a došlo je pod udar režima. Da, tačno je, stvari sam posmatrao sa stanovišta univerzalne istorije umetnosti, uveren u vrednosnu skalu.*“

Dakako, Kovač je u pravu. Naime, društvena kriza ne može, i ne smije, srozavati i unižavati potentnost književno-kritičke svijesti već bi trebalo da je izoštrava i impostira u temelje društveno-moralne odgovornosti.

Odbrana substrukture istinske umjetnine presudna je zadaća ovovremena kritičke svijesti a, eo ipso, i književne kritike upravo u trenucima društvene i duhovne krize.

- * stefanović, doba transformacije ka ekološkom socijalizmu
- * braun/postel, pragovi promene
- * flavin, ponovna ocena nuklearne energije
- * mrema, zaštita životnog okruženja kao predmet formulisanja javne politike

rđa

simon grabovac

*bez pogleda bez pokreta
samotan sedi u kamenoj stolici pokriven
kožom sasvim odvojen odvojen
od dana i njegove skarednosti
sam
sam sa sobom
sam sa sobom čuti
bez pogleda bez pokreta
samotan sedi u stolici pokriven
pokriven kožom odvojen
odvojen od
sebe
sam
sam sa sobom
sam sa sobom čuti
bez pokreta bez reči
sam sobom zbori
drugom bez
pokreta
sam
sam sa sobom
čuti*

Izvjestan konzervativni način mišljenja koji suprotstavlja književno kritičko suđenje stvaralaštvu danas je potpuno neprihvatljiv. Ono što se u Marksa naziva „*kritičkom svijesću*“ ne vidim da je manje prisutno u jednom romanskom djelu koje traga i pronalazi nove oblike izražavanja i nove tematske prostore, unutar svjesnog autorovog opredeljenja da ne prihvati određenu koncepciju romana nego da traži svoju, zaista ne vidim da je takva kritička svijest manje važna, i manje bitna za umjetnost, nego, naprotiv, mislim da je bitnija od prepričavanja književnih teorija koje su zasnovane na drugoj nacionalnoj literaturi i na drugom literarnome iskustvu.

Smisao kritike danas, po mom mišljenju, ne može biti isključivo u suđenju nego u dijalogu i tu vidim nove mogućnosti za kritičko suđenje i prosuđivanje.

Ima li stvaralac pravo na promjenu? Ima li kritičar? Na ova pitanja se u nas rijetko i stidljivo odgovara. Naime, „varvarogenijski“ koncept tumačenja literature podrazumjeva isključivo neku „prirodnu“ nadarenost koju ne treba kvariti poznavanjem drugih i drugačijih iskustava. Biti znalac u nas znači biti plagijator, a biti pisac koji se usavršava znači biti nedaroviti erudita. Spoj erudicije i kreacije, sa vanrednim primjerima u Laze Kostića, Sterije, Matoša, Ujevića ili Andrića, Krležu, često je tumačen kao nasilje stvaralaca nad limitiranom književno-kritičkom svijesću određenoga časa. Ali su, kako kaže Marks, „*proizvodi njihove glave prevazišli njihove glave*“ dovodeći takva ograničenja do nezavidnih situacija još u času izricanja takvih sudova, a pogotovo kasnije.

Kaže Krleža: „Veličina jedne artistske pojave često je upravo u tome što se ona dramatski odvojila od svoje vlastite sredine, njenih moralnih i estetskih koncepcija, što se sama oslobodila svojih vlastitih uzora, što je postala odmetnikom i bezbožnim negatorom svih konjunkturalnih bogova i noliubogova enohe. Obratno od uobičajenih pravila, veličinu jednog um-